

The image shows the front cover of an antique book. The cover is bound in dark green leather with gold-tooled lines. The spine is also dark green leather with gold-tooled lines. The front and back covers are decorated with marbled paper featuring a pattern of brown and tan circular shapes. The marbled paper is heavily worn, with significant areas of loss, particularly on the left side, revealing the underlying board material. The text on the spine is in gold lettering.

Politikai
röpiratok.

88.

88
686

T E R V,

KASSA SZAB. KIR. VÁROSA KÖZ-, TANÁCSI és GAZDASÁGI ÜLÉSEK
TARTÁSA, S ANNAK TULAJDONÁHOZ TARTOZÓ URADALOM és
ERDŐSÉGEK CÉLSZERŰ KEZELÉSE, ABBAN VALÓ JÓ REND BEHO-
ZÁSA; ELEMI ISKOLÁKRA VALÓ FELÜGYELÉSE, A HAGYATÉK
ÖSSZEIRÁSA, AZ ÁRVÁK PÉNZKEZELÉSE és A POLGÁRSÁGON VALÓ
FELSEGÉLÉSE IRÁNT MEGIRVA

és

MÉLTÓSÁGOS GRÓF ZICHY REZSŐ,

KASSA, EPERJES, BARTFA és K.-SZEKEN SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK FŐISPÁNJÁNAK

AJÁNLVA

ONCZAY EDE,

KÖZ- és VÁLTÓÜGYVÉD, KASSAI LAKOS és POLGÁR ÁLTAL.

7.

SÁROSPATAK.

Nyomtatta Steinfeld Béla, a ref. főiskola bettivel.

1872.

LISTA 00701119

DE BALLAGI GÉZA.

„A capite fetet piscis“
et
„Oculus domini saginat bovem.“

T e r v,

mely részint gróf Zichy Rezső ő méltósága Kassa, Eperjes, Bártfa és K-Szeben szab. kir. városok főispánja Kassán, mult 1871. évi szeptember hó 7-én főispáni székébe történt beigtatása alkalmával, abbeli felhívása folytán, melynélfogva mindazok, kik Kassa szab. kir. városa javát előmozdítani tudnák, ő méltóságának segédkezet nyujtani sziveskednének.

Mely felhíváshoz képest — de részint azért is, mivel az alólirott Kassa városa polgára, a polgárság java és a közjó előmozdításán mindenkor törekedvén — jelenleg és ezúttal Kassa városa jövedelme rendezése és szaporítása iránti tervét azért írta meg, mert Kassa városa 60 tagból álló szervező-bizottmánya, de a közgyűlés is, csak a régi birocraikus élet és illetőleg egyedül csak az eddig fennállott hivatalok és irodák betöltéséről, az azokban alkalmazandó tisztviselők, szolgák és örök fizetése szaporítása s felemeléséről; de az anyagi jólétről s illetőleg arról, hogy miből fognak az alkalmazandó s nyugalmazott hivatalnokok, szolgák és örök — a nagy adósságoktól járó kamatok — és az adó fizettetni, s miből fognak a rossz állapotban lévő házak kiigazittatni? nemcsak hogy nem gondoskodott, hanem az uradalom jobb és célszerűbb kezeléséről és más egyéb jövedelmek szaporításáról még csak érintést sem tett; a legszükségesebbeket t. i. a jövedelmi és kiadási egyensulyt elmellőzvé, egészen kihagyta, az anyagi jólétet meg se penditvén, a mi pedig fődolog!

Ez okból alólirott az előterjesztett működésből látta Kassa szab. kir. város jövendőbeli sorsa hanyatlását, be-

látta azt, hahogy Kassa város polgárságának vagyona úgy és aként, mint eddig kezeltetett, jövendőre is kezelteni fog: 6—7, de legfeljebb 10 év alatt azon szomorú sors következend be, hogy miután Kassa városa uradal-mából és más egyéb jövedelmi forrásokból annyi jövede-lem be nem jön, hogy a cselekvő vagyis tetteges szol-gálatban lévő és nyugalmazott tisztviselők fizetéseiket kikaphassák, a tömérdek adósságoktól járó kamatok kifi-zettessenek és az éves adó fedeztessék: arra jön a dolog, hogy a fennebbi határidő lefolytával minden egyes kassai lakos községi pótlékokat u. m. a város kivilágítására, az utcák tisztán tartására, a városi örök kifizetésére s más egyéb szükségek fedezésére nem csekély mennyiségű adót fizetni fog; hogy tehát ez kikerültessek és a város ura-dalma s más egyéb kútforrása jövendőre célszerűen kezel-tessek és mivel annak kezelése csakis a közgyűléstől függ leginkább, ez okból a közgyűlés tartásán kezdve, e kö-vetkezendőket tervezi: mégpedig először

A közgyűlések célszerű tartását illetőleg.

Kassa szab. kir. város közgyűlése által elhatározta-tott, miszerint a közgyűlésben ő méltósága a főispán, annak távollétében pedig a polgármester. vagy pedig a legidősebb tanácsnok elnököljön.

Minthogy azonban a közgyűlésben a legnyomatéko-sabb tárgyak u. m. a várost és kormányt közvetlenül érdeklő országos ügyek; a szentesített országos törvények kihirdetése, kegyúri és választási jogok gyakorlása, terhes szerződések megkötése iránti végérvény s határozatok hozása s illetőleg a szerződések jóváhagyása, nagyobb-szerű birtok szerzése vagy olyannak eladása, s több ily-nemű a várost érdeklő nagyobb fontosságú ügyek vétet-nek fel.

Nehogy tehát a közgyűlések jövendőre is oly hiá-nyosan mint eddig tartattak, tartassanak; arra való nézve az alólirott által azon terv terjesztetik elő, miszerint kerestessék meg ő méltósága a főispán ur, hogy minden

közgyűlés tartása előtt a felveendő tárgyak legalább 10 nappal hamarabb közöltessenek, valamint a polgármester, tanácsnokok, úgy a községbeli tagokkal a végett, hogy addig, míg a közgyűlés tartatni fog, a felveendő tárgyak iránt egymással értekezessenek és a közgyűlésen készen megjelenhetvén, határozott nyilatkozatokat adhassanak a felveendő tárgyak iránt az elnöknek.

Mert, hahogy az eddigi határozatok figyelembevételnek, ezek az összes polgárságra nézve oly károsak, hogy azoknak szomorú következményeit eléggé megmagyarázni nem lehet; és annak oka egyrésztben szakavatatlanság, másrésztben alkalmasint az lévén, hogy a felveendő tárgyak előlegesen se a tanácscsal, sem pedig a bizottmányi tagokkal kellő időben nem közöltettek.

Ily helytelen határozatok közé tartozik Forró-Garadna és Szebenye pusztának 14,000 o. é. frtért egy testbeni kibérlése; mert hahogy szakavatott egyén által annak emolumentumai vagyis járadékai, u. m. malmok, kisebb kir. haszonvételek, fundus instructus s illetőleg leltár, épületek használata, ölfa-adás, szabad legeltetés, kézi munkák és más egyebek figyelembevételnek, akkor a 14,000 o. é. frt. csakis azok használatáért járulna, a 2800 hold szántóföld és rét pedig ingyen van adva; már pedig, hahogy a fennebbi birtokokhoz tartozó föld és rét szakavatott által számbavéttetik, s egy hold föld és egy embervágó rét csak 5 frtba számittatik: akkor a 2800 hold szántóföld és rétért évenként jön 14,000 frt., és így a többi emolumentumokkal és javadalmakkal együttvéve Forró-Garadna és Szebenye pusztának az éves bérlete nem 14-, hanem 28,000 frt. lenne, mely, hahogy egy testben annyiért vagy oly összegért ki nem bérelhető, az három vagy négy részre igen célszerűen felosztható, és hogy annyi mindenestre be is jön érette, azért az alólírott kezeskedik.

De ha ezen 14,000 frtból álló bérlet a városi pénzárba befolyna, ez még csak megjárna, hanem annak fele sem folyik be, amennyiben bérletátaladás alkalmával az épületekről szóló leltár határozatlanul és hibásan készítte-

tik, ugyannyira, hogy a bérlőnek mindenkor kibuvó ajtai vannak, de különben is, ha egyszer a birtok bérletbe adatott, s akkor utána nem nézetik, a birtokhoz tartozó épületek meg nem tekintetnek: a régi bölcs mondás „Oculus domini saginat bovem“ egészen elmellőztetik; hogy így mindenkori megtekintés alkalmával a bérlőt arra szorítani lehetne, hogy a mint saját vagy cselédei gondatlanságából az épületeken kár tétetett, azonnal helyreállíttassék és így ezen rendnek megtartása mellett a polgársági ingatlanok soha sem jönnének oly állapotba, hogy azok kiigazítása és helyreállítására évenként ezeket kiadni kellessék; a jövedelmi források nem az elrongált épületek javítására, hanem a városi pénztárba folynának be.

A többi helytelen határozatok közt még azon határozat is hozatott, miszerint Kassa városa tulajdonához tartozó hidvám, kövezeti és helypénz-szedési jog 30,000 frtért bérbe kiadatván, de alig hogy ez bérbe kiadatott, pótlagosan azon határozat hozatott, miszerint minden egyes ember, legyen az földesur, de bárki is e világon, sőt még kassai lakos is, a ki nem saját marháján a vámon keresztül megy: vámpénzt fizetni mindenkor köteles, anélkül, hogy ezen határozat hozatala után a hidvám bérlőktől nagyobb bérfizetés követeltetett volna.

Ha ezen a városnak minden kiszámítás nélküli tette fontolóra vétetik, úgy tűnik ki, mintha előlegesen számot nem vetne magával: mely birtok mennyit hozhat be és bérfejében mennyit lehetne érette követelni.

Mert midőn a hidvámot és kövezeti pénzt csak volt jobbágyok és jelenlegi honpolgárok fizetni kötelesek voltak, akkor annak bérléteért meglehetősen ára volt évenként 30,000 frtot fizetni; de most, a midőn minden egyes ember, egy földesur, mint gróf és herceg, hidvám és kövezeti pénzt fizetni köteles: akkor a hidvám négyszer annyit jövedelmez és ennek éves bérléte nem 30-, hanem legkevesebb 60,000 frt. lehetne (és így e helyütt is a város, jövedelméből szakavatatlansága által legkevesebb 30,000 frtot veszít), a nélkül, hogy Kassa város lakosai a hid-

vámpénzt fizetni kötelesek lennének; de nem is áll, sőt senki előtt helyt nem foghat abbeli helytelen intézkedés, hogy kassai lakos, ki Kassán adózik és közterhet visel, saját területén hidvámot fizessen, mely igazsággal ellenkező határozat mielőbbi megváltoztatása és megsemmisítése annál is inkább óhajtható, amennyiben Kassa városa polgárságának azon része, mely földműveléssel foglalkozik, vagyoniságában nagyon lemenend, mégpedig azért menend le, mert p. o. van egy polgárnak csekélyebb mennyiségű földje, úgy hogy ezért igavonó-marhát tartani nem érdemes; ha hogy ő fogadott szekerekkel trágyát földjeire kivisz, minden egyes szekér trágyától a vámon 5, sőt 7 krt. fizetni köteles, ezen mód szerint fizet minden egyes szekértől akkor is, ha a földein megtermett élet- s más termékneműeket behordja, a mi hallatlan! ez a világon másutt sehol sem, csak Kassán történik, hogy egy kebelbeli lakos saját területén hidvámot fizessen; kérdés: nem megy-e ily helytelen és a polgárságra való nézve káros határozata mellett Kassa városa lakossága tönkre?

Továbbá, a többi helytelen határozatok között még azon hiányos határozat is hozatott, miképen Spornovits József uradalmi ügyvéd halálával üresedésbe jött uradalmi ügyvédség elnyeréseért nem más, hanem csak a városnál meglévő tiszteletbeli ügyészek folyamodhatnak; dacára annak, hogy a város tiszttviselői és képviselői előtt igen jól tudva van azon körülmény, hogy a tiszteletbeli ügyészek sorba alig 4—5, legfeljebb 6 éves ügyvédek, s így az ügyvédségi gyakorlat kis körmeiben lévén: az uradalmi ügyvédnek pedig az ügyvédi pályán tapasztalt és a gazdálkodásban is már megedzett és kellő jártassággal annál is inkább birnia kell, amennyiben Kassa városa uradalmához tartozó több község határában az urbériségnek elkülönítése és a majorsági földeknek összesítése eszközlésbe nem vétetett még, de több községben, a hol közbirtokosság lévén, proportionális vagyis arányossági kulcs kidolgozása szükségeltetvén, azonkívül számos nagyobb fontosságú ügyek fordulván elő évenként; de az

uradalmi ügyvéd a városi tanácsnak minden magánjogi ügyeiben tanácsosa is lévén: az ily fiatal és tökéletesen be nem avatott egyén, legjobb akarata mellett is a város vagyoni állapotában nem csekély kárt okozhat — s ez a határozat hozatalánál mind elmellőztetett.

És végre, más számtalan káros határozatoknak e helyütti felhozása mellőzésével még azon helytelen határozat is hozatott, miszerint Kassa városa uradalma ügyvédjének 600 frt. elegendő lenne az éves fizetése; ezen határozat alapjául azon okot hozván fel, hogy az uradalmi ügyvédnek a városnál kevés foglalatossága lévén, ő más magán ügyekben is működhet. Igaz! hahogy az uradalom és más egyéb jövedelmek oly helytelenül és célszerűtlenül — mint eddig kezeltettek — jövődre is kezeltetni fognak, akkor igenis elegendő a fizetése és reá fog érni más magán perekben működhetni s aként jövedelmét szaporítani; de ha Kassa városa uradalma és az ahhoz tartozó épületek s erdők rendszeren kezeltetni fognak, akkor és ez esetben az uradalmi ügyvéd folytonos foglalatosságai miatt nemcsak hogy semminemű más magán ügyekbe be nem fog folyhatni, hanem hogy ügyvédi munkáját kellőleg és kellő időre elvégezhesse, a város még nékie egy irnokot adni léssen köteles.

Megjegyeztetik, hogy a fennebbi hiányos határozatok e helyütt nem más célból, csak azért hozattak fel, miszerint beigazoltassék annak szüksége, hogy minden közgyűlés tartása előtt a felveendő tárgyak legkevesebb 10 nappal a tartandó gyűlés előtt a polgármester, tanácsnokok és a bizottmányi tagokkal közöltessenek, hogy így ez idő alatt egyenként és együtt értekezve célszerűbb és a városra nézve üdvösebb határozatok hozattassanak.

Tanácsi üléseket illetőleg.

Ezekben a közigazgatás és belkormányzat, a kereskedelem, ipar és más egyéb ügyek vétetnek fel és végeztenek, valamint a közgyűlés végrehajtás végett ide utasított határozatai foganatosítás végett az illető tisztvise-

lőknek kiadatnak; és mivelhogy a tanácsi ülések hetenként kétszer tartatnak, ez okból az abban felveendő tárgyak mindenkor a tanácsi ülés tartása előtt legalább másfél nappal hamarabb közöltessenek a tanácsnok urakkal, hogy így az ügyet jó előre megvitatván, abban a lakosság számára a bekövetkezendő ülésben célszerű határozatok hozattathassanak.

Gazdasági üléseket illetőleg.

Ezekben utalványoztatnak a város érdekében tett munkák, utalványoztatnak az épületi fák, hozatnak végzések a fuvarok kifizetése iránt; ezekben tüntetik ki a házi és erdei pénztárak állapota; és mivelhogy ezek hetenként egyszer, még pedig mindenkor szombaton, csak úgy szombatot megelőző napon tartatnak, hahogy szombatra ünnep esik: ez okból azok tartására való nézve azon javaslat s illetőleg tervem lévén, miszerint az azokban felveendő tárgyak a gazdasági gyűlést megelőzőleg, az abban résztvevőkkel legalább három nappal hamarabb és annál is inkább közöltessenek, amennyiben Kassa városa oly állapotba helyeztetve lévén, hogy reá van kényszerítve jobb gazdálkodási módot behozni, és hogy ez behozattassék, azért a fennebb előterjesztett közlésnek szüksége fennforogván, hogy így előlegesen tanakodva és egymással közölve, a polgárságra való nézve üdvösen és célszerűen intézkedhessenek.

A polgármester teendőiről.

Azon esetre, hahogy ő méltósága a főispán a közgyűlésben elnökletét a polgármesterre bizni fogja, az a vele 10 nappal hamarabb közlött s felveendő tárgyakat jól megvizsgálván, minden egyes körülményt jó előre fontolóra vévén, hogy a közgyűlési tagoknak a felveendő tárgy iránt jó irányt adhasson; azokat, a kik netalántán az ügy érdekéhez nem tartozó hosszas szónoklatba ereszkednének és az ügy érdekétől nyilatkozataikkal eltérné-

nek, jó útra vezetni és illetőleg az ügy érdemébeni való szólásra felhívni, nekik az ügy mibenlétét kellőleg megmagyarázni, sőt a felveendő tárgyak jó és rossz oldalát előterjeszteni, a terhes szerződések kötésénél és a pénzkiadási kérdéseknél kiválólag mindenkor a város cselekvő és szenvedő állapotát felhozni, a bizottmányi tagokat annak állapotáról kellőleg értesíteni és az egész közgyűlést úgy vezetni, annak oly irányt adni kell, hogy vezetésének dús eredménye bekövetkezhesék.

E szerint kell eljárnia a tanácsi és gazdasági ülésekben is.

Továbbá, minthogy a polgármester a polgárság atyja és a városi hivatalnokok főfelügyelője, ez okból minden egyes hivatalt hetenként legalább kétszer meg kell látogatnia, hogy így ezen látogatás által magának tudomást szerezhessen: mely hivatalnok mennyire pontos és mennyire jártas a reá bízott hivatalban; és azon esetre, ha-hogy netalántán abban valamelyik tévesen vagy helytelenül járna el, annak jövődöbéli eljárása és működésére utasítást adni legyen köteles; a többi, polgármesteri teendők ki lévén a szervező bizottmány munkálatában téve.

Megjegyezzetük e helyütt, miszerint óhajtható lett volna, ha a szervező bizottságnak abbeli javaslata megállhatott volna, melynélfogva egy fő- és egy alpolgármesteri állomás alakittassék meg, mely közgyűlésileg talán el is fogadtatott, hahogy annak szükséges volta okokkal támogattatott volna; de annak szükséges volta a szervező bizottság által nem támogattatott, a közgyűlés pedig ezen javaslatot csak úgy obiter tárgyalván, annak szükségét be nem látta, s így az alpolgármesteri állomás egészen kihagyatván, e helyett egy tanácsnoki állomás alkottatott.

Pedig az alpolgármesteri állomás Kassa városánál elkerülhetetlenül szükséges; még pedig azért szükséges, mert Kassa városának szép uradalma, abban sok gazdasági s más épületei és majd 32,000 holdra terjedő erdeje, de Kassa városában is sok háza és sok fundusa lévén: azt felügyelet nélkül hagyni nem lehetvén, mert ha ez, mint eddig el volt hagyatva, jövődöre is minden fel-

ügyelés nélkül el lesz hagyva, akkor a város nem remélhet uradalmából és az azokhoz tartozó javakból nagyobb és oly jövedelmet, hogy megkívántató kiadásait fedezhesse és adósságait is lassanként törleszthesse; és így az alpolgármester szükséges volta kellően igazolva lévén, s miután ezuttal rajta segíteni nem lehet, mert az — hogy az alpolgármester helyét a legöregebb tanácsnok pótolja — határozattá vált, ha csak ezen határozat a magas minisztérium által meg nem változtatik, ez okból a polgármesteri hivatal az alólirott által két részre osztatni tervezetik.

Maga a polgármester vezeti a fent előterjesztett és a szervező bizottság javaslatában elősorolt mód szerint a belkormányzatot, és elnököl tanácsi, árvaszéki és a főispán ő méltósága megbizásából a közgyűlésben.

Az alpolgármester s illetőleg a legöregebb tanácsnok vezetendi a külkormányzatot, elnököl mindenkor a gazdasági ülésben és viszi a kormányzatot e következő módon:

Minden birtokot és az ahoz tartozó épületeket sőt erdőket, minden esztendőben kétszer legyen köteles megnézni és megtekinteni, hogy pedig a megtekintés célszerűen eszközlésbe vétessék, az alólirott által erre való nézve e következő terv tétetik:

Minden birtok és minden épületről haszonbéri szerződés és mindezekről szóló leltár az alpolgármester vagyis a legöregebb tanácsnok részére lemásoltassék, és ezt anynyiszor, a mennyiszor valamely birtok megtekintése okáért kimenve, magával vévén, a szerződés tartalmát kellőleg átolvasva, sorról-sorra az épületeket, azoknak alkatrészeit a leltár tartalma szerint megtekinteni, azoknak akkori állapotát a leltári állapottal egybehasonlítani, és a melyek a leltári átvétellel egybe nem egyeznének, hiányosak vagy elrongálva lennének: az illető bérlőt azoknak helyreállítására felhívni, a helyre nem állítás esetére pedig ugyanazon bérlőt még egyszer az uradalmi ügyvéd által annak helyreállítása végett 15 nap alatti kötelessége teljesítésére felhívni és azon esetre, hahogy ezen felhívás minden siker

és eredmény nélküli maradna, akkor az uradalmi ügyvédnek perbe fogatás végett általadni, még pedig úgy és olyformán legyen köteles, hogy az arra való megkivántató költségvetés általa eszközzésbe vétessék.

Ugyszintén, hogy a birtokokhoz tartozó föld, rét, legelő és erdőbeli illetőség, maga teljes épsége állandóul megtartassék; megkivántatik, hogy a városi mérnökök által az uradalomhoz tartozó határokról szóló térképek az alpolgármester részére lemásoltassanak, mely másolatot az alpolgármester a birtok megszemlélése alkalmával magával vévén; valamint a szántóföld, rét, legelő és erdőbeli határokat megszemlélvén és megvizsgálván, úgy az azokból való netalántán elszántás vagy eltulajdonítás esetét barátság útján igyekezzék kiegyenlíteni, ha pedig ezen hiány barátságos uton kiegyenlíthető nem lenne, kisebb ügyekben azonnali permegindítással, nagyobb ügyekben pedig közgyűlésnek előleges bejelentése mellett perrel való helyreállítását elintézni legyen köteles.

Továbbá, hogy a birtokok, korcsmák, malmok, szab. kir. Kassa városában meglévő házak, kir. kisebb haszonvételek, hidvám-szedési jog és más egyéb városi javadalmak célszerűen és nem potom áron kibéreltessenek; megkivántatik, hogy az alpolgármester egy évvel a kibérelés előtt hamarább azon környékben, a hol a kibérelendő birtokrész fekszik, de Kassa városában is köztudomásul hozván; még pedig úgy és olyformán, hogy annak előnyeit kiemelvén, határozott summát a körözüvényben tegyen ki, azon megjegyzés mellett, hogy mindazok kik az érintett birtokrészt a közlött vagy nagyobb árért bérbe kivenni szándékoznának: az alpolgármesteri hivatalnál jó eleve jelentkezzenek; ezen jó eleve köztudomás által azon cél éretik el, hogy hosszabb idő alatt több bérleni akaró jelentkezővén; több bérlő közül a legbiztosabb választható, sőt szükség esetében árverés is tartható.

Hogy a külkormányzat kellő módon vétessék eszközzésbe, megkivántatik, hogy az ahoz tartozó tisztviselők u. m. az uradalmi ügyész, erdőmester, főerdész, alerdészek, építész, a hegyaljai szőlők felügyelője, faraktárnok; úgy

nemkülönben az erdőkerülők és faraktári örök az alpolgármester avagy a legöregebb tanácsnok főfelügyelése alá helyeztessenek.

E helyütt megjegyeztetik, hogy az alpolgármesternek az ügyvédi pályán járatosnak és a gazdálkodásban is tapasztaltnak kell lenni; még pedig azért kell járatosnak és tapasztaltnak lennie, mert sok jogi és sok a gazdaságba vágó kérdések jönnek összeköttetésbe az uradalomban úgy, hogy azokat egymástól elkülöníteni és célszerűen intézkedni azokban való járatosság és tapasztalás hiányában nem lehet, és ha a megkívántató járatosság nélkül intéztetik, többnyire helytelenül és kárral vétetik eszközlésbe.

A bizottsági tagokról.

A bizottsági tagok igyekezzenek az összes polgárság által bennük helyezett bizodalomnak megfelelni, a polgárság vagyona felett őrködni, minden közgyűlésben pontosan megjelenni, vitatás és elhatározás végett elejökbe előterjesztett ügyet — kivált a pénztalványozás és kiadásoknál — jól megvitatni és annak kellő megvitatása után csak szavazataikat beadni.

Továbbá azon bizottsági tag, ki három egymás után következő közgyűlésben meg nem jelent és a közgyűlésben részt nem vett, a bizottsági tagok sorából kihagyatassék, és az utána következő, ki legtöbb szavazattal bír, helyébe bizottsági tagnak annálinkább kineveztessék, amennyiben számtalanszor a városi tisztviselőket érdeklő ügyek felvételén, a bizottsági tagok hiányában maga a városi tisztviselőség, miután szavazati joggal bír, saját ügye felett döntő határozatot hoz; ez okból, hogy az jövődre meg ne történjék és a városi tisztviselők saját ügyeikben döntő határozatot ne hozhassanak, de hogy a határozatok hozatalára a bizottsági tagok az utcán mint eddig szoktak volt, ne fogdostassanak, megkívántatik, hogy mindenkor a 88 bizottsági tagnak fele jelenjék meg, és csak ezen rendnek megtartása mellett fog a polgárság vagyona helyesen és sikerdúsan kezeltethetni.

A kapitányi hivatalt illetőleg.

A szervező bizottság által a kapitányi hivatal 71 személyből állónak tervezetvén, és az alant jegyzett személyzet közgyűlésileg is elfogadtatott u. m. 1 főkapitány, 2 alkapitány, 2 tollnok, 3 irodai egyén, 2 belvárosi és 4 külvárosi rendbiztos, 3 külső rendőrbiztos, 1 rendőr hadnagy, 47 közrendőr, 1 városi dobos, 2 vásári biztos, 1 rendőrorvos, 1 foglár és egy tisztasági felügyelő, s a fennebbieken kívül a jelenlegi nappali mozgó-órjáratok rendszerének megszüntetése mellett állandó rendőri állomások betöltése határozott meg.

A fennebbi határozatra nézve azon megjegyzés tétetik, hogy azon esetre, ha a kapitányi hivatal csak úgy brevi manu és szóval végzendő el jöendőre is, a mint eddig szokta volt végezni teendőit: akkor ezen személyzet tulságos és felesleges; mert ha hasonlatosságba vétetik a kassai kir. járásbiróság, a hol mindent írásban kell a felekkel közölni, s melyhez még Kassa szab. kir. városán kívül 72 helység, azonkívül 3 pusztá, u. m. Zsobrák-Ferenc-, Dobogó- és Lajosháza is tartozik, csak 3 irodai egyén neveztetett ki: minek akkor két alkapitány, két tollnok, s minek 3 irodai egyén? holott egy alkapitány, egy tollnok és egy irodai egyén untig elegendő a szervező bizottság által kijelölt munka és felügyelés teljesítésére.

Minek a pazarlás a hivatalnokokkal arra, a mire nem szükségeltetik? és ott, hol erő kívántatik, mint a polgármesteri állomáshoz, attól az erő egészen elvételik; mert az teljes lehetetlenség, hogy egy személy a bel- és külkormányzatot tökéletesen vigye; avagy úgy gondolatik, hogy miután a birtokok és összes épületek anélkül is leltár mellett adattak bérbe, azokra felügyelés felesleges? ez igen téves gondolat, mert a városnál a leltár nem aként szokott készítettetni, hogy 6 vagy több évek lefolyása után is abból ki lehessen venni, hogy minő állapotban volt a birtok vagy ház alkatrésze 6 évvel ezelőt, és minő álla-

potban találatott az átvételnél; de különben is a gazdasági épületekben igen gyakran maga a bérlő s többnyire a cselédek hanyagsága által csekélyebb kár okoztatik; ha ennek helyreállítására a bérlő azonnal nem szorittatik, akkor a kisebb épületbeli hibák napról-napra növekednek, úgy, hogy 6 év lefolyása után a városnak tömérdek költsége van azoknak helyreállítására; ezt csak gyakori megnézés és megtekintés tarthatja fenn és azért, mivel a városi hatóság ezt mindeddig teljesíteni elmulasztotta, azért nincsen pénztárában soha pénz, és azért az uradalmához tartozó épületek, korcsmák, malmok, kassai házak mind rossz állapotban vannak, dacára annak, hogy kiigazitásaik és helyreállításaikra tömérdek pénzösszegek fordítatnak, holott ha eddig is egy ügyes és alkalmas alpolgármester alkalmaztatott volna, az minden egyes évben a maga éves fizetését százszorosán megtakarította volna (ez csak per tangentem hozatott elő).

Egyébiránt a fő- és két alkapitány, két tollnok és 3 irodai egyénnek jövődöbeli léte határozattá vált, közgyűlésileg elfogadtatott, erről szólni többé felesleges, ha csak a magas minisztérium által meg nem változtatik ezen határozat; és ha csakugyan be is fognak tölteni ezen hivatalok, akkor a fennebb elősorolt kapitányi eljárás, mint a kor igényeinek meg nem felelő, megváltoztatni, minden írásban és rövideden vezettni terveztetik, p. o. ily formán:

Zacher János N. N. rendőr által bepanaszoltatott, hogy Kovács Imre korcsmájában e f. 1871. évi január 18-án éjszakának idején nagy lármát tett, úgy, hogy a szomszédokat nyugodalmukban megháborította.

Ezután beiktatandó az ügynek felvétel napja és elintézése körülbelől ily formán:

Zacher János ellen a tulnan megnevezett rendőri kihágás be-

bizonyittatván, 10 frtos birságban vagy 5 napi fogság elszenvedésére elmarasztaltatik.

A fennebb elősorolt minta szerint ily formány röviden egy könyvbe a panaszok felvétele és elintézése, idő és sorszám szerint beiktatandó, a befizetett birságokról szóló külön könyv vezetendő, minden hónapban a közgyűlésnek bemutatandó és a bejött birságok az illető pénztárba beadandók.

A cselédeknél vagy orgazdánknál talált ellopott vagy elsikkasztott holmiktól külön egy jegyzőkönyv vezetendő és minden holnapban a kapitányi hivatalban összegyűlt eltulajdonított tárgyak névtelen elősorolása mellett az összes lakosságnak köztudomásul hozandó, és ha az elorzott tárgyaknak gazdája s illetőleg tulajdonosa egy esztendő lefolyása alatt nem akadna, akkor ezen tárgyak közárverés útján eladandók és azok ára a pénztárba beadandó, hogy idővel is annak tulajdonosa az eladott holmiért bejött összeget kivehesse.

E szerint jár el a fő-, első és második alkapitány.

Továbbá, minthogy a rendőri kihágásból eredő panaszok felvétele és elintézése a második alkapitányra bízott és közgyűlésileg is elfogadtatott, de arról a szervező bizottság által előleges lépések nem tétettek, hogy a második alkapitánytól jelenlegi körülményekhez képest hová fog menni a fellebbvitel? mert az 1840. IX. t. cikk 5. §-ában kijelölt fellebbezési s illetőleg a városi tanácstól való biráskodhatási jog elvétetvén, ez többé ily ügyekben nem biráskodhatván, azért ebbeli szervezés iránti javaslat ez ügyben a magas minisztériumhoz oly kérelem melletti előterjesztése szükségeltetett; miszerint ezt az országgyűlés elé terjesztvén, hogy a városi kapitánytól a rendőri ügyekben a fellebbvitel a magyar királyi törvényszék illetőségéhez tartozzék.

Nem csekély figyelem fordítandó a kapitányi hivatal által a tűzveszély esetére, melyre való nézve az alólírott által oly intézkedések tétetni terveztetnek, miszerint a városi lovak közül négy ló mindig felszerszámozva

készen álljon: még pedig azért, hogy a tűz-támadás esetére azokból kettőt tüstént és azonnal a vízi puskába, kettőt pedig a vízzel megtelt hordó szekerebe fogni és ezeket a tűz helyére azonnal addig, míg más segítség érkezend, kivihetni lehessen.

E helyütt megjegyeztetik, hogy e részben igen célszerű lenne egy tűzoltó-társaságot alakítani; addig pedig, míg ez létrehozatnék, a városi 47 közrendőr közül, kik anélkül is tulságos számban alkalmaztatnak, legalább 24-en a vízi puska és más egyéb oltó-szerek elbánás módjára betanítottassanak, hogy ezek a tűzveszéllyel a vízi puskákat és oltó-szerszámokat kellőleg felhasználni és az oltási rendet feltartani tudhassák.

Hogy azonban a tűztámadás alkalmával a vízi puskák rendben legyenek, azért megkivántatik, hogy tavasszal, idejekorán, hetenként egyszer, az összes vízi puskák a városi hadnagy jelenlétében a betanított rendőrök által kipróbáltassanak, nehogy a tűztámadás színhelyére oly vízi puskák vitessenek ki, melyeknek hasznát venni nem lehetne.

Továbbá a városi öröknek szoros kötelességökbe álljon a házak kapui előtt álló és az utcán fel s alá járkáló cselédek tisztos magaviseletére, ugyszintén vásár- és ünnepnapokon korcsmákban tartatni szokott zene és mulatság alkalmával kellő erkölcsös magok viseletére felügyelni; mert az ily erkölcstelen és botránys magaviseletnek és beszédnek nemcsak magára az elkövetőre és a többi mulatókra a legrosszabb eredményt szülemlik; hanem gyakran a polgárság gyermekeinek is — kik esetlegesen ily helyre jutottak — erkölcse megvesztegettetik.

Egyébiránt óhajtható lenne, hogy a kapitányi hivatal ne engedné meg nyári vásár- és ünnepnapokon annyi helyütt zenét tartani a cselédség részére, amennyiben ez által leginkább a polgárság s az összes lakosság szenved; mert a cselédek nem végezvén el munkájokat, csak utána látnak, hogy mennél előbb mehessenek a zenére; hogy pedig a zene-bementi díjat kifizethessék, sokszor gazdái-

kat megkárosítják, és általában a gyakori zenére való járás által erkölcstelenekké válnak és a reájok bizott munkát elhanyagolják.

Ha pedig a zene csakugyan megengedettetik: akkor a jelenlévő öröknek a zenetartó korcsmárosok által fizettetni szokott 3 frtból álló díj jegyzékbe tétessék és annak idejében a városi pénztárba betétessek.

Hogy tehát a rendőrök nemcsak a jó rendre, de a tisztaságra is felügyeljenek, szükséges, hogy midőn állomásaikra kirendelve lennének, arra is ügyeljenek, hogy a pajkos gyermekek által a házak falai be ne piszkoltassanak és be ne fenettessenek, és sem az utcán, sem a házakban tisztátalanság eszközésbe ne vétessék.

Ha pedig az megtörténik, az illetőt szépen és egész illedelemmel annak eltakarítása és elhordására felhívni: el nem hordás és el nem takarítása esetén pedig a kapitányi hivatalnak bejelenteni legyének kötelesek.

Továbbá a jó rend és a polgárság boldogságához még a jó tanulók és jó erkölcsű cselédek is megkívántatnak; minthogy azonban azok többnyire oly szegény és mostoha sorsu szüléktől keletkeznek, kik sem vallásbani, sem pedig más tantárgyakbani oktatást adni nem voltak képesek, azonban nem annyira rossz szándékból, hanem inkább tudatlanságból gazdáiknak nem csekély kárt okoznak és tesznek, és azért azoktól némely tárgyakat is elsajátítanak; hogy tehát ez jövődre elmellőztessék, azokról is e helyütt kell gondoskodnunk, hogy ezeket munkás és hasznos emberekké képezzük, melyre való nézve megkívántatik, hogy minden vásár- és ünnepnap délután (mivel reggel foglalatosságaik miatt nem mehetnek) a templomba menjenek és az istenitisztelet elvégzése után ott maradván, az illető lelkeszi segéd urak által a vallásban munkáságra, szorgalomra és uraik vagy mestereik iránti hűségre taníttassanak; minthogy ez az illető polgármester ur illetőségéhez tartozván, a főtisztelendő plébánus urat megkeresni az iránt, miszerint a nő- és ficselédeket külön-külön, úgy a tanuló-inasokat is külön és más templomba min-

den vásár- és ünnepnap rendelvén, azokat a fennebbiekben oktatni sziveskedjenek.

Továbbá a kór- és szegények házában kellő felügyelés mellett a rend, szorgalom és munkásság behozassék; különösen a rend, szorgalom és munkásság oly személyektől kívántassék meg, a kiknek ápolása és tartása a város terhére esik.

Végre nem csekély figyelem fordítandó a kapitányi hivatal által a Kassa város közfogházában raboskodó foglyokra is, még pedig két okból: az első ok az lévén, hogy azok a reájok szabott büntetésnek kellő kiállása után megjavulván, becsületes és hasznavehető emberekké váljanak; a második ok az lévén, hogy miután azok a város költségén tartatván, tartásuk által a város jövedelmének nem csekély részét emésztik fel: ez okból azokkali való bánásmódra aként terjesztem elő tervemet, miszerint azok nyári hónapokban reggeli 4, téli hónapokban 5 órakor felkelvén, megmosakodván és imájuknak elvégzése után csekély bérért magány mezei munkába bocsáttassanak, annak nemléteben talufosztás, fonás, varrás és tépés elkészítésével foglalatoskodjanak; avagy pedig a város vagy közmunkák teljesítésére használtassanak s így egész nap t. i. reggeltől kezdve egészen estig, mindenkor munkával kellő felügyelés mellett elfoglalva legyenek, úgy mindazonáltal, hogy a munka folyama alatt kellő erkölcsös magaviseletökre figyelem fordittassék, s az erkölcstelenség terjesztökre azonnal böjt vagy más kiszabott büntetés foganatba hozassék.

S mivelhogy ezen már 1867-ik évi május hó 5-én közzétett javaslatom a városi hatóság által mai napig sem hozatott be, annak behozását most ismételve ajánlom és például felhozom: miképen Abaujmegeye által ezen rend a legjobb és legsikeresebb eredménnyel behozatott, úgy, hogy minden egyes raboskodó, midőn büntetését kiállotta, nemcsak hogy annyit keresett, hogy a tartásáért járuló bér és a reá való felügyelés kifizettetett, hanem nekie még kimenetele alkalmával szép összeg kiadatott.

S elvégre a vásári biztosok és rendőröknek szoros

kötelességévé tétessék, miszerint a heti és országos vásárookban főszorgalmok és igyekezeteiket arra fordítsák, hogy az élet- és más élelmi cikkekkel kereskedők reggeli 11 óráig — azaz addig az ideig, míg a kebelbeli lakosok élelmükre megkívántató cikkekét be nem szerzik — az elővásárlást meg ne tegyék, mert ez által a drágaság nagy mérvben idéztetik elő; csak reggeli 11 óra után, midőn már mindegyik a házi szükségére megkívántató élet-, húsnemüeket, aprólékot, vaját, tojást és más efféléket beszerezte; az pedig, a ki ezen rendet áthágni merészelné, a beszerzett holminknak elvétele és a szegények házára való adományoztatása által büntetessék.

A pénztárról.

Hogy a városi hivatalnokok havi fizetéseiket rendszeren kikaphassák, havi nyugtatványaikat más magán embereknél elzalogosítani, avagy bizonyos összeg leengedése mellett eladni ne kényteleníttessenek: megkívántatik, hogy a főpénztárnoknál meg legyen az összes városi jövedelmeknek sinopsisa s illetőleg kivonata, mely kivonat úgy és aként szerveztessék, hogy annak megnézése első pillanatában az tűnjék ki, melyik bérlő nem fizette be évnegyedes fizetését, illetőleg angariáját.

Ezen jövedelmi kútforrásoknak sinopsisa vagyis kivonata egyik példányban a polgármester, másikban a pénztárnok, harmadikban a számvevői hivatal és negyedik példányban az uradalmi ügyész részére lemásoltassék és a fenebbieknek ez azért adattassék ki, hogy a be és be nem jött fizetések mindig evidentiába s illetőleg szem előtt tartassanak; azok, kik a haszonbéri szerződés tartalma szerint az évnegyedes bérletet pontosan és a meghatározott időben be nem fizették, az uradalmi ügyész által 8 nap alatti befizetésére levelileg felszólíttassanak: ebbeli felszólítás megvetői perbe idéztessenek, nehogy a késedelmes behajtás által a városi pénztár oly kárt, mint eddig szenvedett, jövendőre is szenvedjen.

Hogy azonban a pénztár állapota és állása minden pillanatban kivehető legyen, a pénztárnoknak kötelességévé tétessék, miszerint általa a bevétel és kiadásoknak lajstroma mindennap elkészíttessék, és az eszközésbe vett bevétel, kiadás és a pénztárban meglévő pénzösszeg mennyiségéről a polgármester mindennap értesíttessék.

Kassa városa tulajdonához tartozó erdő, annak kezelése és fajtása használatáról.

Kassa városának nagy kiterjedésű — de nagyobb-részt elhanyagolt állapotban — erdei lévén, hogy ezen hiány helyreállíttassék, a fának gyorsabb növése előidéztessék és a városi lakosságnak a megkívántató épületi fa s fajtása biztosíttassék, arra való nézve a terv e következőkben pontosíttatik össze :

1-ör : Mindenekelőtt a város tulajdonához tartozó erdőségekből amennyire lehet, a marha-legeltetés, mint az erdőnövesztésnek legfőbb akadálya kiszoríttassék és kiűzessék.

Nehogy azonban valaki által azon ellenvetés tétessék, miszerint Kassa városa ezen legeltetés kitiltása által jövedelmében nagy csonkítást szenvedni fog; megjegygetik s annak ellenében felhozatik, hogy az erdőben meglévő üres helyeken és két vagy három éves pagonyokban való széna-kaszálás által nemcsak hogy ezen legeltetés által elveszett haszon kipótoltatik, hanem 4- vagy 6-szorosan is felemeltetik.

2-or : A városi erdőterület közelében vagy annak területén lévő olvaszdák vagy vaskohó-társaságokkal a fabeli eladás iránti szerződések beszüntettessenek, ha pedig azokat beszüntetni és érvénytelenné tenni nem lehetne, legalább új fa-eladási szerződések ne köttessenek.

3-or : Az erdőben a puszta, valamint oly helyek, a hol a fa kivágatott és gyökeréről igen gyéren az új növesztés mutatkozik, maggal avagy fiatal erdei fácskákkal

beültetendők, hogy így idővel az erdei fa megszaporodván, a kassai polgárság és lakosságnak szokott vagy jövőendőben meghatározandó ár mellett elegendő tűzi fa nyujtassék.

4-er: Az igen sűrűen növő fiatal erdőt minden ötödik, sőt, hahogy az erdőtalaj szerfelett jó, akkor minden 4-ik vagy 3-ik esztendőben $\frac{1}{8}$ -ad részben kitisztítani és illetőleg megritkítani; hogy így a kitisztítás által az erdőnek gyors növése előidéztessek, a kitisztítás által levágott fiatal fák aként értékesíttessenek, hogy az egyenes s vékonyabbak lecekre, a vastagabbak más haszonra vagy szerszámfára felhasználtassanak vagy eladassanak, s arra nem alkalmas fák ölbe vágattassanak, avagy pedig ha azokat vékonyságuk miatt ölbe vágni nem lehetne: rakásokba rakattassanak és rakásonként eladattassanak.

Hogy valaki abban meg ne ütközzék, hogy miért terveztetik az ilyen fiatal erdőnek minden 4-ik vagy 5-ik esztendőben és miért nem egyszerre nagy mennyiségbeni való megritkítása? oka az lévén, mert ha a fiatal erdő egyszerre nagyon megritkittatik, akkor a fa nem vastagodik, nem nő magasra, csak terepélyesedik, az egész növesztő erő legnagyobbbrészt a galyakba menvén, soha az ilyen egyszerre nagyon megritkított erdőben szép és magas szálfákat nem találhatni.

5-ör: Ellenben a mely tölgyes fiatal erdőnek igen ritka a növése, az abban lévő fák terepélyes növesét megakadályozni és az egyenes s magas fáknak növesét aként lehet eszközlésbe hozni, hogy a tölgyfák közé bikkfamag ültetessék be, és így a bikkfának növése által a tölgyfa nem terepélyesedésnek, hanem egyenes és magas növésnek indul.

Nehogy az e pontbani ajánlat valaki által rosszaltassék és azon vélekedésre jöhessen, hogy az ilyen ültetésre borzasztó sok pénz kívántatik: e helyütt megjegyztetik, hogy az ilyen tölgyes erdők közötti bikkfamaggali ültetést 50 holdas erdőben 20—12 éves gyermek által, kinek napszámja 20—25 kr., egy nap alatt vihető eszközlésbe.

6-or: A szél által ledöntött vagy a mennykő-ütés által megsérült fák azonnal értékesíttessenek s a megrotthadás vagy semmire menéstől megóvattassanak.

7-er: A fennálló erdő és pagonyokban okozott kár az erdőmester vagy az illető erdészek által azonnal megbecsültessék, a megtett becs másolatban a kárttevőkkel 3 nap alatt közöltessék, és az alpolgármesternek bejelentessék, ki az okozott kárt barátság vagy az uradalmi ügyész által behajtani és a behajtott pénzt rendeltetése helyére beadni legyen köteles.

Hogy azonban az erdőségek a kártól és erdei kihágásoktól kellőleg megóvattassanak, megkívántatik, hogy maga az erdőmester a város tulajdonához tartozó összes erdőségeket évenként kétszer, az erdőkerülőknek mindennap, sőt változtatva éjjel is az erdőbeni létök mellett; magok az erdészek pedig a reájok bizott erdőterületet minden két hétben egyszer egészben megjárni és az erdő állapotáról maguknak kellő tudomást szerezni legyenek kötelesek.

Miután a fennebbi szabályok megtartása mellett az erdőnövesztés 30 évvel hamarább előidéztetik, növesztésének előidézése mellett az összes Kassa városa tulajdonához tartozó erdőség 50 éves pagonyokra, illetőleg turnusokra felosztható; hogy a pagonyok, még pedig Kassa városához legközelebb és legtávolabbi erdőrészben tüzettsenek s jelöltessenek ki, és hogy mindennemű fannem essék a kijelölendő pagonyokba, megkívántatik, hogy az alpolgármester, erdőmester, főerdész, alerdészek és a városi mérnökökkel együtt annak kijelölése és miképeni kihasítása iránt jó eleve értekezhessenek, annak kellő értekezése és meghatározása után a mérnökök által kimérettessenek, s annak kimérése után a kijelölt pagonyok az erdei térkép másolatán vonalhúzás által aként feljegyeztessenek, hogy a pagonyok mely évben vétettek eszközésbe.

E helyütt megjegyeztetik, hogy azon esetre, ha hogy a fennebb elősorolt szabályok az erdő fenntartására való

nézve kellőleg megtartatnak, a kassai közönség részére négyszer annyi mennyiségű fát fog lehetni vágatni, mint eddig vágatott, és a városnak is az erdőből négyszer annyi jövedelme lesz, mint eddig volt.

A fa behordására való nézve, olyan erdőhelyekről, melyek a vaspályához közel esnek, vaspályán olcsón és célszerűen behordatni terveztetik.

J e g y z é k.

Azon esetre, ha hogy a szakavatott alpolgármester vagy annak helyébe a legidősebb tanácsnok által Kassa városa tulajdonához tartozó uradalom és más egyéb javak az előlírt mód szerint kezelteni fognak, akkor és ez esetben a jövedelem évről-évre nevezetes mennyiségben fog növekedni, úgy és oly annyira, hogy mához 16 évre Kassa városának összes kútforrásaiból 500,000 forintra, vagyis félmillióra fog rúghatni a jövedelme; mely állítást, ha valaki kétségbevonná, hogy ezen kétség feloszlatassék, az alólírt oly biztos tudományon alapítja az előterjesztetteket; miszerint ő mindezeket, a melyek általa itt előterjesztettek, végrehajtani nemcsak hogy képes, hanem kész is.

S midőn Kassa város jövedelme fokenként gyarapodnék és a rossz állapotban lévő házak kiigazitva lennének: a jelenlegi és napról-napra szaporodó lakosság szükségletéhez képest a színház tágasítása és nagyobbításához fog lehetni hozzá fogni; ugyanakkor és ezuttal, hogy a színházi diszitmények kellőleg és gondosan eltakarítva és rendesen elhelyezve, ne úgy, mint jelenleg a kovács-utcai „hadfogadó“-házban egészen szabad ég alatt legyenek, azok biztos elhelyezési helyéről gondoskodni fog lehetni.

Ugyanakkor a kávéházat és tánctermet is, még pedig a sétányból 4 ölnök elvétele és hozzáépítése mellett fog lehetni nagyobbítani, a mennyiben a lakosság napról-napra szaporodik és jelenleg is már gyakran előfordul

azon eset, hogy a bálozó vagyis vigadó társaság kényelmetlenül van.

És végre, a többi számos, kor igényeihez megkívánható igazítások és javításokon kívül, még a külvárosokat is a belvárossal egybekapcsolni s 8, legfeljebb 10 év alatt mind a három külvárosnak kövekkel való kirakítása eszközlésbe fog hozattathatni.

Miután Kassa városa élet-piac napról-napra nagyobbodik, heti vásárról heti vásárra több élet-vevők megjelennek, az élet-eladók úgy a vevők rendes elhelyezése a város főkellékeihez tartozván: ez okból megkívánatik, hogy az élet-piac közelében egy nagyszerű állás, mellette lévő korcsmával azok kényelmére felépíttessék; addig, míg ez megtörténék, legalkalmasabb volna a jelenlegi „nyúl“-féle vendégfogadó fundusán e nagyszerű állást mielőbb felépíteni; a város közönségét bizonyossá tévén arról, hogy ezen állás és vendégfogadó a bankói vendégfogadó és illetőleg mulató helynél nagyobb jövedelmet adand és annak felépítése annál is inkább megkívánatik, amennyiben ez által nemcsak hogy a város jövedelme megszorítottatik, de a falusi gazdák is, kik életeladás okáért a heti vásárra Kassára igyekeznek, állás és elhelyezés hiányában kénytelenek más falukon vagy pusztákon lévő korcsmákban éjjeleket eltölteni; s akkor és ezen esetben nem ott, hanem Kassára fognak igyekezni bevonulni.

A város szépítéséről.

Kassa szabad királyi város, Felsőmagyarország fővárosa lévén, a városi hatóság által minden igyekezet és szorgalom arra fordíttassék, hogy ezen névre a város érdemessé és méltóvá tétessék; a városi hatóságnak legelső teendőihez tartozik, miszerint a főutcán meglévő földszinti házak emeletre huzattassanak, kiváltképen a város alsó részében fekvő jobb- és baloldali K. és Sch. tulajdonosok házai; ezen két házat jelen-

legi állapotában eltérni és elszenvedni annál kevésbé lehetvén, amennyiben a lakosság száma napról-napra növekedik, az lakásokat igényel; de különben is eltekintve attól, a város jobb oldalán lévő K. tulajdonos az érintett háznak egy emeletre való felhúzása által jövedelemben annyit nyerend, hogy 10 és legfeljebb 14 év alatt az egész emeletbeli építés ki fog fizettetni, még pedig úgy és olyformán, hahogy a jelenlegi földszinti lakás udvari helyiséggel együtt 4 bolti helyiségnek — minden egyes bolt csak 500—500 frt. éves bér mellett egyre másra — kiadatik: akkor az emeleti építés kamatokkal együtt legfeljebb a fent kitett 14 év alatt kifizetetik és a város annak emeletre való felhúzása által nagyon felékesítettik; ugyszintén annak átellenében a város baloldalán lévő Sch. fundus tulajdonos is szorittassék arra, miszerint a főutcára szolgáló tért az alaptól kezdve beépíteni és emeletes házzal ellátni annál is inkább el ne mulasztssa, amennyiben ezen építés a tulajdonosnak nem kárával, hanem hasznával fog járulni, miután a kereskedelem leginkább a város alsó része felé huzódik, azon funduson, még pedig a főutcára szolgáló 10 boltja fog lehetni; vegye tehát számba a mostani boltoknak éves bérét és akkor át fogja látni, hogy felépítendő háza legfeljebb 20 év alatt az egész építést ki fogja fizetni.

Nem csekély figyelem fordítandó a főutcaról egészen a Kovács-utcára terjedő és Kovács-utcára szolgáló házrészekre is, ezek oly elhagyatott állapotban vannak, hogy ha valaki a Kovács-utcán végig megy, azok elhanyagolásán valóban megütközik, holott azon házaknak kifehéritése vagy más egyéb meszes festékekkel kifestése alig pár forintba kerül és ez által a város tekintélyes és meglepő kinézést nyer; ugyszintén az ezen házakban meglévő kapuk oly avultan néznek ki, pedig azokon 3—4 frtos összeggel úgy lehet segíteni, hogy 4—5 font kész festéknek vétele által azokat befestvén és így ezen befestés által nemcsak hogy a város külsőleg szépségben, hanem a tulajdonos is ezáltal sokat nyer, amennyiben a

festett fa s illetőleg kapu háromszorannyi ideig tart, mintha ez befestetlenül hagyatik.

Végre a volt sáncokon és jelenlegi ugynevezett külsétányokon alólírott emlékezetére úgy és aként csekély díjfizetés mellett kiosztatvák, hogy azokon minden egyes fundus-vevő 10 év alatt épületet felállítani legyen köteles; ezen határozat sokaknál teljesezésbe jött ugyan, de vannak oly fundusok, a melyek jelenleg is deszkákkal, de legfeljebb kőfallal körülkerítve találtnak és kertek gyanánt használtatnak: ezek tulajdonosai szorittassanak arra, miképen a kitűzött célnak megfelelni és fundusaikat mielőbb házakkal ellátni sziveskedjenek.

E helyütt megjegyeztetik, hogy miután Kassán több rendbeli pénzkezelő- és kölcsönadó-intézetek u. m. takarékpénztár, zálogház és népbank léteznén, és azon eszme még eddig senkinek eszébe nem jött, miszerint jó és helyes lenne egy építő-társaságot — mint más nevezetesebb városokban eddig már létezik — itt Kassán is részvény útján alakítani, pedig az ilyen intézmény a város szépitésére és a polgárság vagyonisága előmozdítására nagy haszonnal lenne; még pedig: van N. N. polgárnak akár a bel-, akár a külvárosban igen szép és terjedelmes fundusa, de sem annyi pénze, sem annyi hitele nem lévén, hogy azon a város felékítésére szolgáló házat felépíthesse, s így annak hiányában legfeljebb egy viskót vagy igénytelen házat épít fel, holott ha építészeti intézet lenne, ahoz fordulván, vele az építés iránt szerződvn olyformán, hogy a fundusán az építészeti intézet által felépítendő ház mindaddig az ideig a társulat tulajdona legyen és annak jövedelmét húzza, még csak az építésre fordított összeg 9—10%-tólí kamataival együtt vissza nem fizettetik és csak annak a ház jövedelméből lett kellő fedezése után a fundustulajdonosnak adassék át a ház tulajdonjogilag; ezen intézménynek azon dús eredménye lenne, hogy Kassa városa szép és nagyobbszerű házakkal elláttatnék, az eddigi lakások szúke kiegyenlítettnek, a lakosok száma szaporíttatnék, az építészeti intézet a legbiztosabban fektethetné be tőke-summáját a házak építésébe és a fundus

tulajdonosa pedig, anélkül, hogy az építésre egy krajcárt is adna, 20, de legfeljebb 24 év alatt szép házhoz juthatna.

Elvégre nem csekély figyelem fordítandó a csermelyutcai és Szepességre vezető országuttra; igaz ugyan, hogy erről igen nehéz tervezni, amennyiben az építészeti és mérnökségben szakavatott egyének által azon vélemény már régen kimondatott, miszerint ezen utat használni és abból jó közlekedési utat csinálni teljes lehetetlenség és annak vezetése a lapályon javasoltatott.

Az alólírott ezen vélemény ellenében azonban mégis felhozni bátorkodik, miszerint „inter duo mala, minus malum eligendum est,“ azaz a két rossz között mindenkor a kisebb rossz választandó lenne; ez okból tehát a tervező a kisebb rossz választván, annak keresztülvitelét ajánlván, még pedig e következő okokon:

Mert ha a csermelyi és Szepességre vezető út az árok mentében és így lapályosabb helyen építtetnék: akkor annak építése a városnak nemcsak hogy tömérdek sok költségbe kerülne, hanem a fennálló erdőből is nem csekély mennyiséget veszítené; de ha csak ezen áldozattal el lenne érve a jobb, célszerűbb és könnyebb közlekedés, akkor még csak meg lehetne ezen áldozatot tenni, de amennyire azon vonal alólírott által ismertetik, annyira biztosan mondhatja, hogy ott téli hónapokban oly hófúvatok lesznek, hogy azokon keresztül menni teljes lehetetlenség leend, és így az új útnak építése célhoz nem vezetne.

Maradjon tehát a régi út, mely anélkül is csak Báránycától kezdve egészen az ugynevezett Jahodna-hegy vagyis part kezdetéig rossz és feneketlen, még pedig tavasszal és ősszel azért rossz és feneketlen, mert egyik oldalról folyik a Csermely patakja, más oldalról pedig a jahodnai hegyről reá megy az útra a nedvesség, s így a pályakövel — mely különben is porhanyós — elkészített országút a két nedvesség közt szétázván, útja feneketlen és járhatatlan; de azon segíteni lehet, még pedig úgy, hogy

rakattassék ki ezen út Báránycától kezdve egészen a Jahodna-hegyig (partig) a Hradováról vagy máshonnan hordandó kemény és nem hamar porrá és sárrá változó kövekkel, húzattassék a jahodnai oldalról mélyebb árok, vétessek eszközlésbe a hegyről esőzés alkalmával lefolyó víznek patakba való folyása: akkor és ez esetben igen jó lesz az út; azonkívül a Jahodna tetején szedessék le vagy két lábnyira a csúcs, nehogy ott közel a kereszthez oly meredek lemenés legyen, s különben is minden évben igazittassanak ki a hiányos helyek: arra anélkül is van elegendő pénz, mert Kassa város lakossága annak fenntartására tömérdek napokat ad, vagy azokat kész pénzzel megváltja.

E helyütt megjegyztetik, miszerint nincsen az rendében, hogy Kassa szab. kir. város lakossága közteherviselés cím alatt közmunkát teljesíteni avagy azt készpénzzel megváltani köteles, még pedig azért nincs rendében, mert Kassa városának már régen arra, hogy útait, kövezetét és hidjait fentarhassa, hidvám-szedési jog megadatott, tehát annak fedezésére van a városnak fundusa, és azon fundusból mindenkor fedeztetett is az út, kövezet és hid fenntartása.

Az 1848-ik évi törvénycikkelyek nem azért alkotattak, hogy valakit lealacsonyítsanak, hanem azért ugy és aként alkottatattak, hogy a volt jobbágyok és zsellérek, kik azelőtti időben földesuraiknak rabszolgái voltak, ezen iga alól kivétessenek, nemesebb és jobb bánásmód alá helyeztessenek és az adó mindegyik által egyaránt fizetessék; ez rendelete az 1848-ik évi VIII. törvénycikkelynek, de hogy Kassa város polgára, aki kiváltsággal bír, kapát és kosarat vegyen s menjen az országútra dolgozni, az nem fér össze a polgári állással, és az annálkevésbé, amennyiben annak fedezésére van hidvám-szedési joga; a polgársággal tehát igazságtalanul bánatik, midőn rajtok a közteherviselés címe alatt a tudvalevő igás- vagy gyalog-napok természetbeni teljesítése követeltetik, avagy azoknak ára rajtok megvétetik.

Az elemi iskolákról.

Minthogy a polgármester a polgárság atyja és az azoktól származott gyermekeknek gondviselője lévén, hogy azokból idővel jó és hasznos polgárok és ő Felségének hű alattvalók váljanak: megkivántatik, hogy az elemi iskolákban nemcsak jó tanítási, hanem egyszersmind jó nevelési mód behoztassék, a tudomány a gyermekekkel megkedveltessék, azért ezen üdvös cél elérése nézetéből a polgármester a bel-, a közigazgatási tanácsnok urak pedig a külvárosi iskolákat, kisdedóvó-intézeteket gyakrabban a tanítás ideje alatt meglátogatni célul tűzzék ki maguknak, hogy így ezen látogatások által a tanítónak e hivatásra való képességéről és szelid jó bánásmódjáról maguknak kellő tudomást szerezhessenek: annak megszerzése után kellőleg intézkedhessenek.

Hogy azonban az iskoláknak ezen a polgármester és közigazgatási tanácsnokok által való megtekintése dús-
teljes eredményű lehessen és tudhassák az alkalmas vagy alkalmatlan tanítót megkülönböztetni, megkivántatik, hogy Kiss, Pesztalóczy, Belankaster, Knaster és más egyéb híres tanítók és nevelők munkáit átolvassák.

Igaz, hogy jelenleg Autonomia van, mely felügyel az iskolákra, de a városi hatóságnak ezen jogáról soha sem szabad lemondani.

Kassa városában lakó polgárok és nem polgárok elhalálózása eseterei vagyonbiztosítása módjáról.

Minthogy a jelenlegi intézkedések által minden megye s minden város az abban meglévő árvák vagyona rendbeszedése és kezelésével megbízott, ez okból, hogy ez kellő időben összeirattassék és kellőleg kezeltessék, a házbelieknek és a halottakat vizsgáló orvosnak szoros kötelességévé tétessék, miszerint a halálesetet, kiváltképen oly halálózásokat, a hol magánlakó egyes emberek avagy

pedig háztartást vezető de özvegy állapotban lévő egyének hálnak meg, azonnal az árvaszéknek bejelenteni tartoznak, s ily esetekben az árvaszék által tüstént és azonnal különbeni kártérítés terhe mellett a vagyon összeírása nem egy, hanem három árvaszéki tagnak kiküldetése terveztetik.

Ezen előre való látás azért kívántatik meg, mert voltak oly esetek, a hol a terhes betegesnek adósai tartozásait lefizették, vagy pedig azon beteges halála előtt más úton jutott nagyobb mennyiségű pénzhez, és anélkül, hogy ezen pénzösszeget kiadta vagy másképen intézkedett volna vele, 2—3 vagy legfeljebb 4 nap mulva bekövetkezett halálával a pénzösszeg elő nem találtatott és az sem puhatoltathatott, illetőleg tudathattatott ki, hogy hová lett ezen pénz.

Hogy tehát ezen eset a Kassán lakó magán vagy özvegy állapotban lévőknél elő ne gördíttessék és az egyenes örökösök vagy árvák meg ne károsodjanak, azért a hagyatéknak azonnali összeírása és biztosítása végett a fentebbi mód szerinti véghezvitel ajánltatik.

A kassai árvák pénze kezeléséről.

Mihelyest az árvák pénztárába valamely árva pénze betéttetik, az árvapénztárnok köteles legyen azt, annak kamatozás végetti kiadatását, hahogy előlegesen pénzkölcsön-felvételre magát valaki az árvaszéknél vagy az árvapénztárnoknál nem jelentette, tüstént és azonnal köz tudomásra hozni, s mihelyst az árvaszék vagy árvapénztárnok a pénzt kamatozás végett kiadta, azt tüstént és azonnal az árvák könyvébe beírni tartozik, így p. o. elhalt Entres János kassai polgár, Entres István kiskorú fia részére az elérverezett ingóságokból befolyt s az árvapénztárba betett 2000 frt. e folyó 1872. évi január 19-én 6% kamatozás mellett Dringus János kassai lakosnak, mint az ide D/. alatt csatolt kötelezvény tanusítja, kölcsön kiadatott, a másik lapon irattassanak az évről-évre be-

folyt 6% kamatok összege ugy, oly tisztán és oly határozot-
tan, hogy az, abban a pillanatban tűnjék ki, hány év óta
fizettetik kamat a kitett összegtől és midőn a kamatok
annyira rúgtak már, hogy ezeket a szervező bizottmány
által tett javaslat szerint tőkésíteni lehetne, ezek tőkésit-
tetnek és ismét az első lapra ily módon irattassanak be:
az 1872. évi január 19-től egészen 1873. évi január 19-ig
2000 forinttól bejött kamat tudniillik 120 frt. e folyó 1873.
évi január 24-én tőkésítettvén, Nagy Lajosnak 6% kamat
fizetése mellett kiadatott.

És így a könyvek az árvapénztárnok által a fennebb
előirt módon vezetettvén, külön rovatban mindenkor a
fennebbi lapon a kötelezvények száma is jegyeztessék fel,
az árvapénztárnok könyvei azonban az árvaszék által
minden hónapbani megvizsgálása terveztetik.

S midőn az árvák nagykoruak lettek, ugy, hogy az
árvapénztárban meglévő pénzükkel szabadon rendelke-
zhetnek, akkor a végleges számtételt soha maga az árva-
pénztárnok, hanem mindenkor az árvaszéki tagok előtt s
jelenlétőkben történjék; valamint azok jelenlétében a pénz
is a nagykoru árváknak szolgáltatassék ki és az ezek által
kiállított nyugta általok azon záradékkal előttemeztessék,
miszerint előttök és jelenlétőkben a nyugtában kitett ösz-
szeg az árvapénztárnok által leszámoltatván, azt a meg-
nevezett árvák valósággal kezeikhez vették.

A polgárságon való felsegélés és az ipar felemelése, felvi- rágzása módjáról.

Minthogy Kassa városa polgársága az 1848. évtől
kezdve mai napig, részint a forradalom sulya követke-
ményei, részint pedig a későbbi intézkedések és az idő
viszonyai nyomán, vagyoni állapotában annyira ment le,
hogy a polgárságnak nagyobb része minden napi szük-
ségét alig fedezheti, s így nagy szükségből nemcsak a
polgárság, hanem az egész családok és házastársak között
ezen nyomasztó körülményekből a legnagyobb egyenet-

lenkedések keletkeztek: ezen orvosolni és segíteni szükséges, még pedig az alant kitett módon.

Kassa városának eddigi éves jövedelme 273,000 frtra rúg, azon jövedelemből helyes és célszerű gazdálkodás mellett minden évben annyit meg lehet takarítani, hogy 3 céhnek 5—5000 frtot 6% kamat fizetése mellett úgy és olyformán fog lehetni kölcsön adni, hogy az arról szóló kötelezvényt összes céhbeli mesterek — nejeikkel együtt egyik a másikért jót állva aláírván, azt húsz év alatt — húsz éves egyenlő részletekben visszaadni és a városi pénztárba befizetni köteleztessenek.

Ezen 5000 frtos összegben kötelesek legyenek a céhbeli mesterek, a mesterségökhöz megkivántató anyagot megszerezni, annak megszerzése után abból minden egyes mesterembernek egyaránt annyi anyagot kiadni, a mennyi hetenkénti megmunkáltatásra elegendő és a hétnek végével minden egyes mester vagy a kész munkát az illető céhbeli előjáróinak, vagy pedig ha munkáját kéz alatt eladta, az anyagért járó összeget hatos kamattal, s némi kezelési költségek beszámításával általadni köteleztessék, miről a céhbeli előjárók, a céhbeli biztosnak ellenőrködése és az összes mesterembereknek befolyása mellett számadást vezetni és a bevett pénzből minden hétben új anyagot venni köteleztessenek; hogy azonban ezen üdvös célnak kellőleg megfeleltessék: a legfinomabb munkától kezdve, a legközönségesebb munkáig kézmű készítettessék, hogy így minden rangú és sorsú ember, a leggazdagabbtól kezdve a legszegényebbig, a szükséges készítményt megkaphassák, azok egy nyilvános helyen azaz boltban árultassanak, magától értetődik, hogy az oly mesterek, kik készítményeiket otthon el nem adhatják, azokat beadni kötelesek legyenek. Ha a fennebbi rendszabály pontosan meg fog tartatni, akkor minden egyes polgár és mester oly állapotba fog helyeztetni, hogy családja tisztességes kintartására, adó és házbér fizetésére képessé fog tétetni.

Ezt javasoltam az 1867. évi május hó 5-én kelt ter-
vemben, de ezen javaslatom, mint a pusztában kiáltó szavai,
elhangzott minden siker és eredmény nélkül; igaz, hogy

ezen javaslatom ellenében azon észrevétel tétetett, hogyan és miképen lehetne azt eszközlésbe hozni? amennyiben itt Kassán körülbelül 28 cég lévén, a felsegélési összeg 140,000 frtra rúgna, nincs tehát mód benne, hogy ezeknek per 5—5000 frt. adattassék; én alólirott pedig azt mondom, hogy a világon minden keresztülvihető, csak akarat, szakavatottság és kellő értelmesség meg legyen, sőt kész vagyok annak keresztülvitelére, amennyiben a 273,000 frtos éves jövedelem a polgárság tulajdonát képezi és ez eddig abban semminemű részt nem vett, abból az összes kiadásoknak fedezése után mindig lehet annyit megtakarítani, hogy a városi adósságok törlesztésére 20,000 frtot, a polgárságnak felsegélésére évenként 15,000 frtot fog lehetni fordítani, s így a 28 cég felsegélési illetőségét 9 év alatt kikaphatja, mely terv vajha eszközlésbe vétetnék, akkor csak Kassa városa polgársága emeltetnék fel vagyoniságában, akkor az ipar ez által jönne virágzásba és csak akkor lenne méltóvá és érdemessé Kassa szab. kir. városa Felsőmagyarország fővárosának nevezésére; a ki mély belátásu, tehát át fogja látni ennek az intézménynek dústeljes eredményét.

Továbbá, minthogy oly mesteremberek is vannak, a kik a fentebb érintett előleget és felsegélést nem élvezhetnék, u. m. kőmives és ácslegények, a kiknek különben is sorsuk az által sulyosittatik, hogy csak nyáron, és télen át pedig épen nem kereshetik kenyerőket; ezen csak úgy és olyformán fog lehetni segíteni, hogy miután a város területén meglehetősen szépségű kövekkel megtelt bércek vannak, azokban a kőbányákat megnyitni és a kőmives legényekkel egész télen át köveket töretni és ölekbe rakatni, az ács legényekkel pedig télen át építészethez megkívántató fákat faragtatni és ez által azoknak élelmi és kereseti módot nyújtani, az építeni szándékozókna pedig tavasszal mind kőkészletet, mind pedig a kifaragott s már száraz fát eladni, miáltal két rendbeli jótétemény eszközlésbe fog vétetni: az egyik résznek kereseti és élelmi mód nyújtatik, a másik résznek pedig jó és száraz építészeti anyag szolgáltatik ki.

Ki, midőn még számos igazítások és javítások mel-
lőzésével tervemet a fentebbiekben összpontosítanám s
annak keresztülvitelét a főispán ő méltóságának, a városi
tisztviselők és az összes lakosságnak annál is inkább
ajánlanám, amennyiben azt, hogy Kassán utánam némi
emlék maradjon, igen óhajtanám; magamat vele együtt
ajánlva, megkülönböztetett tisztelettel maradtam Kassán,
1872. évi január hó 17-én.

Onczay Ede,

köz- és váltó-ügyvéd s Kassa szabad kir. város polgára.